

Лекція 5. ДИПЛОМАТИЧНІ КОНТАКТИ (частина I).

ПЛАН

1. Роль контактів в дипломатичній діяльності
2. Поняття дипломатичних контактів
3. Агреман
4. Посли за сумісництвом
5. Контакти на вищому рівні
6. Контакти з парламентарями
7. Контакти з опозицією

1. Роль контактів в дипломатичній діяльності

Контактам і зв'язкам дипломати приділяли особливу увагу починаючи з появи постійних посольств, тобто з середини XV ст. Уже тоді дипломатам наказувалося мати контакти, в тому числі з письменниками, артистами та вченими.

Характерна риса дипломата полягає в здійсненні політичної роботи при особистому спілкуванні з іноземними державними діячами, але оскільки підтримувати задовільні відносини шляхом листування складно, то можливості впливу на інших діячів під час зустрічей і бесід особливо важливо. Інакше кажучи, дипломатія полягає в здатності спілкуватися, вести переговори і переконувати. Без наявності дипломатичних контактів немає і дипломатії. Ось чому Віденська конвенція 1961 р має на меті «розвиток дружніх відносин між державами», носить назву Конвенції про дипломатичні зносини, тобто про контакти, і в статті 3 так визначає основні функції дипломатичних представництв в країні перебування: *«ведення переговорів з урядом держави перебування, з'ясування усіма законними засобами умов і подій в державі перебування, захист інтересів акредитуючої держави та її громадян»*. Все це передбачає систематичні контакти, зустрічі, бесіди, обговорення з представниками країни, в якій працює дипломат.

Віденська конвенція вважає неможливим виконання однієї із основних функцій посольства - «представництва акредитуючої держави в державі перебування» - без найширших зустрічей на всіх рівнях з громадянами країни. Сама назва посольств - «представництво» - показує, наскільки важлива ця функція. Вона була закріплена ще в статті 2 Віденського регламенту 1815 р в якій підкреслювалося, що послы, легати і нунції мають представницький характер.

Не мають рації ті автори підручників з дипломатії, які зводять «представництво» до чисто протокольних функцій: підняття прапора над посольством, резиденцією, машиною посла, проведення та відвідування офіційних прийомів, виставок тощо «Представництво» означає, що кожен день вашу країну представляє за кордоном ваше посольство, посол, інші дипломати, зустрічаються з політичними діячами країни перебування, що захищають інтереси своєї країни, показували б її політичні і економічні позиції. Встановлення контактів є першим кроком і найважливішою ланкою в представницькій роботі. Контакти - антипод ізоляціонізму, вони породжують інтерес до вас і вашої держави в країні перебування, сприяють появі довіри до вашої країни і допомагають вам високо тримати «марку» своєї держави.

2. Поняття дипломатичних контактів

Кілька слів про саме поняття «дипломатичні контакти». Іноді їх примітивно розуміють як знайомство, зустрічі, взагалі знання контакти? Зазвичай на питання, чи є у нього контакти з тим або іншим політичним діячем, дипломат відповідає: «Так, я знаю його» або «Так, ми з ним знайомі». Але це поверхнєве знайомство далеко ще не означає наявність контакту, тим більше дипломатичного.

Що необхідно для того, щоб зв'язки, знайомства перетворювалися в дипломатичні контакти і давали практичний результат? Принаймні три чинники складають поняття «дипломатичні контакти».

Перше: вони повинні носити *довірчий характер*. Якщо одна зі сторін з підозрою ставиться до іншої, не довіряє їй, серйозної розмови, обміну думками не вийде, і, навпаки, кожен дипломат будь-якого рангу повинен прагнути до встановлення саме довірчих відносин, причому якщо партнери довіряють один одному, відбувається зближення, зміцнення відносин.

Друга вимога до дипломатичних контактів: вони *повинні приносити користь*. Ті чи інші особи хотіли б зустрічатися з вами і розмовляти, але вони не мають глибоких знань, судження черпають тільки з преси, не мають своєї думки. Навіть якщо вони володіють якоюсь інформацією, вона не представляє інтересу ні для вас, ні для вашої держави. Зустрічі з ними означали б просто даремно витрачений час.

Третє: зв'язки тільки тоді виконують свою роль і можуть називатися контактами, коли вони *носять стабільний, стійкий характер*. Іноді я питав молодого дипломата, коли він в останній раз зустрічався з паном N., якого вважав одним зі своїх кращих контактів. «Так з півроку тому або трохи більше», - чув я у відповідь. Та який же це контакт? Систематичних зустрічей у них явно не було, партнери, мабуть, не відчували потреби в обміні думками, їхні стосунки не розвивалися, і вони просто забували один про одного. Отже, для дипломатичних контактів характерна *систематичність, сталість зустрічей*, скажімо, раз в два-три місяці, а може бути, і частіше. Не обов'язково це тривалі зустрічі, іноді це може бути і телефонна розмова на три-чотири хвилини або обмін листами, листівками, зустріч на прийомі і т.д. У всякому разі, коли ви потребуєте в тій чи іншій інформації, в раді, так би мовити, «в звірці годин» і знаєте, що ваш партнер може бути вам корисний, ви можете бути впевненим, що ваш друг знайде для вас час і відгукнеться на ваше прохання.

3. Агреман.

Для того щоб почати свою діяльність, посол повинен отримати агреман, а дипломат - дипломатичну візу. Дипломатичні відносини встановлюються після прийняття рішення обома сторонами встановити (або відновити) такі відносини. Відкриття посольств відбувається зазвичай на основі взаємної згоди, коли визначається і кількісний, і персональний склад посольств.

Кожна держава має право відмовитися прийняти того чи іншого дипломатичного представника з причин, пов'язаних з його особистими якостями або з його минулим, наприклад якщо відомо, що він мав ворожі почуття до

держави, в якому передбачається його акредитувати. Крім того, кандидатуру дипломатичного представника можна відхилити і через характер тієї місії, яку на нього збираються покласти або, як це виразно і стисло формулюється на латині, *ex e ob quod, mittitur* (через те, навіщо його посилають).

Уряду країни перебування належить право встановлення того, якого роду віза буде видана співробітнику посольства - дипломатична, адміністративна або звичайна.

На кандидатуру посла запитується агреман (франц. *Agrement* - згода), тобто згоду уряду на призначення певної особи в якості диппредставника. Робиться це, як правило, через дипломатичного представника, що залишає свій пост, зазвичай усно, і одночасно вручається довідка на нову кандидатуру посла з переліком основних даних на нього (прізвище, ім'я та по батькові, рік і місце народження, послужний список, освіта, сімейний стан і т.д.). Друкується довідка на аркуші паперу, без підпису, дати. Запит може робитися і в центрі. Деякі країни запитують агреман в формі ноти, яку вручають при особистій бесіді. Основна умова - конфіденційність. Довідник «Практичний посібник з дипломатії» Р.Г. Фелтхема підкреслює цю сторону справи - його секретність, про факт призначення когонебудь послом в ту або іншу країну може бути оголошено тільки після отримання агремана.

Колись не було прийнято заздальгідь отримувати згоду, або агреман, до відправлення посла. Відомі випадки, коли уряд приймаючої країни реагувало різко негативно на призначення посла.

У XIX ст. існувала практика, коли в якості кандидатів на пост посла називалися кілька імен. Чи може уряд приймаючої сторони відмовити в дачі агремана? Да може. Стаття 4 Віденської конвенції це передбачає; в ній сказано, що «акредитовану державу повинно переконатися в тому, що держава перебування дала агреман». У світовій дипломатичній практиці випадки у відмові агремана нерідкі.

Причини для відмови в агремане можуть бути найрізноманітніші. так, одного разу Швеція відмовилася прийняти британського посланника тому, що незадовго до цього він відвідав монарха країни, з якої Швеція перебувала в стані війни. У свою чергу, Британія порвала дипломатичні відносини зі Швецією. Одного разу в агремане було відмовлено через дружину посла (вона була дочкою царевбивці), раніше відмовляли в агремане з релігійних мотивів, через різкі публічних виступів проти цієї країни в період (навіть задовго) до призначення послом.

Бувають і дивні, на перший погляд важкозрозумілі відмови у видачі агремана. Так, одному радянському послу відмовили в агремане в країну А. з незрозумілих причин. Раніше в цій країні він не був, про неї не писав і не говорив. Пізніше він отримав нове призначення, отримав агреман і успішно працював в іншій країні. Згодом, коли в країну, що відмовила йому в агремане, приїхав новий радянський посол (йому дали агреман), вирішили манівцями з'ясувати причину відмови першої кандидатури. Виявилося що держава А. було невдоволено з якихось причин попереднім радянським послом і таким «оригінальним» чином вирішило «покарати» його наступника.

Причиною невидачі агремана може бути і неправильне оформлення документів на запит про агремане, що показує, як ретельно треба готувати біографічну довідку на кандидатуру посла.

Відповідь на запит про агремане прийнято давати без тривалої затримки. Як правило, він дається в той же термін, що і іншим іноземним дипломатам, або за той же період, протягом якого вами давався агреман послу цієї країни. Іноді дають зрозуміти, що агреман буде виданий, але після закінчення встановленого терміну.

Раніше питання про те, чи повинен відмову в агремане супроводжуватися зазначенням причини відмови, вважався спірним. Але вже Панамериканська конвенція від 20 лютого 1998 року, підписана в Гаазі, встановила (ст. 8), що «держава має право відмовитися прийняти представника іншої держави або, вже прийнявши його, має право вимагати його відкликання, не будучи зобов'язаним повідомляти мотиви такого рішення».

Віденська конвенція 1961 р підтверджує це правило. Частина друга статті 4 говорить: «Держава перебування не зобов'язана повідомляти аккредитуючій державі мотиви відмови в агремане».

У дипломатичній практиці склалося правило не цікавитися причиною відмови в агремане. Чим це пояснюється? По-перше, якщо країна перебування не бажає приймати посла і якщо ви навіть досягнете згоди на його призначення, негативне ставлення до нього не дасть йому можливості плідно працювати. По-друге, малоімовірно, що, відмовивши в перший раз, країна перебування змінить своє рішення. Приклади повторення у відмові дати агреман в історії вже були. Нарешті, по-третє, офіційну відмову в агремане стане відомим і іншим державам і утруднить подальшу кар'єру цього дипломату. Так що, наполягаючи на поясненні причини відмови, ми нічого не виграємо, але можемо програти.

А як справи з призначеннями постійних представників країни в ООН та інших міжнародних організаціях? В цьому випадку агреман не потрібно. Це призначення є справою самої держави. У Конвенції про привілеї та імунітети Об'єднаних Націй, яка була прийнята 13 лютого 1946 р нічого, зрозуміло, про агремане ані слова. У Віденській конвенції про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 говориться тільки (ст. 15), що держава, що посилає повідомляє ООН про призначення (свого глави) представника, його посади та про його прибуття.

4. Посли за сумісництвом.

Зараз все більше країн практикують (перш за все з економічних причин) сумісництво послів, коли посол в одній країні призначається за сумісництвом послом в іншій країні або навіть ряді країн. У 1980-х роках посол В'єтнаму в Англії був за сумісництвом послом ще в чотирьох країнах, переважно Скандинавських.

Австрія мала дипломатичні відносини з 148 країнами, але всього 69 постійних посольств. Часто одна держава представляло за сумісництвом блок країн. Віденська конвенція це дозволяє. Стаття 5 конвенції говорить: «аккредитуючої держави може, належним чином повідомивши відповідні держави перебування, акредитувати главу представництва або призначити будь-якого члена дипломатичного персоналу, залежно від обставин, в одне або кілька інших держав,

якщо не заявлено заперечень з боку будь-якої держави перебування». Та ж стаття передбачає, що в цьому випадку воно може «заснувати дипломатичні представництва, очолювані тимчасовими повіреними у справах, в кожній державі, де глава представництва не має постійного місця перебування».

Як правило, посол один-два рази на рік відвідує країну, в якій він представлений за сумісництвом, зазвичай з нагоди національного свята або для переговорів, для відкриття консульства і т.д. Але держава, яке ви представляєте, зазвичай потребує постійних відомостей, і в цьому випадку вам дуже можуть допомогти зв'язку з дипкорпусом, послами інших країн. Ви наносите візити послам, які є предметом вашої турботи, запрошуєте їх до себе, намагаєтеся, щоб і персонал вашого посольства встановив зв'язку з персоналом посольства країни, в якій ви акредитовані за сумісництвом. Таким чином, коло вашої інформації значно розширюється, так як, зустрічаючись, ви, звичайно, обговорюєте і питання країни, в якій перебуваєте, і міжнародні проблеми. У себе в посольстві ви призначаєте дипломата, який займається вашою другою або третьою країною, передплачуєте газети цієї (другої) країни, можна попросити це (друге) посольство посилавати офіційні матеріали, в свою чергу, відправляти матеріали (зрозуміло, не секретні), одержувані зі своєї столиці. Якщо в дипкорпусі є ще послы, які за сумісництвом є послами в тек ж країнах, що і ви, то слід встановити з ними більш тісні контакти, налагодивши регулярний обмін думками. Якщо в країні, де ви працюєте, є науково-дослідні інститути, що займаються вашою другою країною, то корисно встановити контакти з ними. Можна організувати зустріч з професорами інституту, запросивши на неї та інших послів, теж, як і ви, що займають цю посаду за сумісництвом. Ваше друге посольство має такі ж права, як і основне, тому треба приділяти другій країні належну увагу, запрошуючи дипломатів цього посольства на прийоми, вітаючи послів цих країн з національними святами, бажано встановити сімейні відносини з послами.

Повинно бути в ідеальному порядку досьє по цій країні: основні законодавчі акти, все, що стосується виборів (парламенту, президентів, прем'єра), все характеристики на найвизначніших політичних діячів. Необхідно нагадувати Москві, коли і кого слід привітати з національним святом, з виборами. Повинна бути на контролі папка з усіма договорами та угодами - крім вас це ніхто не проконтролює.

5. Контакти на вищому рівні.

Найбільш істотними зв'язками посольства, яким звичайно, віддається перевага, є контакти з вищими офіційними колами країни - монархами, президентами, прем'єр-міністрами, міністрами закордонних справ та іншими членами кабінету, вищими представниками законодавчої та виконавчої влади, тобто перш за все з тими, хто володіє реальною владою в державі і від кого залежить вирішення питань про співпрацю з вашою країною. Студенті можуть заперечити, що встановлення таких контактів - найважче завдання, і її успіх не завжди залежить навіть від посла і посланника, а тим більше від дипломатів середньої ланки. Але в дійсності дуже багато вирішують ініціатива і вміння дипломата.

Крім того, у кожного президента, прем'єра, міністра є свій апарат, який іноді знає не менш свого патрона, а вплив його може бути вирішальним при розгляді того чи іншого питання.

Повторимо, що це дуже непросте завдання навіть для послів.

У ряді країн за першою зустріччю з керівником країни може не настати наступна. У деяких країнах навіть відкличні грамоти вручаються не була послом, котрі залишають країну, а новопризначеним керівником посольства після від'їзду його попередника. Посол може вимагати доступу до глави держави тільки в тих випадках, коли це передбачено етикетом (правилами країни перебування), він не повинен діяти за спиною міністра його країни перебування. Дуже важливими представляються і контакти з членами сім'ї керівників держави, вони допомагають встановити більш тісні, людські контакти і з самими керівниками.

Контакти ці залежать від особистих факторів, суб'єктивних і об'єктивних. До об'єктивних належать перш за все роль і значення вашої країни, зацікавленість в ній, стан двосторонніх відносин: близькі вони чи ні, дружні або нейтральні або навіть холодні (і чим гірше вони, тим рівень відносин може бути нижче). Але дуже багато при інших рівних умовах залежить від особистих якостей дипломатів, перш за все від їх уміння зацікавити високе обличчя, зробити розмову корисним для нього.

Чималу роль відіграє і те, наскільки шанобливо дипломат буде вести розмову з вищою особою і як ставиться до дипломата в його власній країні.

Історія знає приклади, коли нетактовну поведінку послів, посланників та інших дипломатів з першими особами країни призводило до сумних результатів.

Є ще одна серйозна обставина, яке важливо врахувати при перших зустрічах з керівниками країни і взагалі при початку знайомства. Часто співрозмовники хочуть знати, наскільки ви близькі до керівників вашої країни, тобто знати, в якій мірі ваша інформація йде з перших рук і яким впливом ви користуєтеся в своїй державі. Тому, наприклад, американські послы, так звані «призначенці», тобто не кар'єрні дипломати, або самі дають вам знати про свої стосунки з президентом, або поширюють такі відомості через своїх підлеглих. Послы США з особливих доручень, що прямують від імені керівництва країни, такі як Г. Гопкінс, А. Гарріман, близькі до президентів, користувалися особливою повагою лідерів країн, з ким вони вели переговори.

Якщо ви добре знайомі з керівником вашої країни, міністром, при нагоді делікатно дайте зрозуміти це, звичайно, не хизуючись, розкажіть про їхні погляди, про них самих. Після повернення з відпустки (відрядження), якщо ви зустрічалися в столиці з керівниками вашого міністерства, згадайте про це, передайте привіти, природно, попередньо заручившись згодою на це, і розкажіть, які проблеми ви обговорювали в своїй столиці.

Природно, що встановлення контактів на найвищому та високому рівні - завдання послів і посланників, але коли ці зв'язки налагоджені, то значно полегшуються і контакти інших дипломатів, як старших, так і молодших. Зав'язування зв'язків залежить від порядків, встановлених в країні: в одних президенти і прем'єри приймають послів усіх разом і для індивідуальних зустрічей, в інших - наприклад, в Англії - зустрічі послів з прем'єром не передбачені, і багато

іноземні послы в Лондоні скаржилися мені, що за весь час перебування на посаді вони ніколи не мали можливості розмовляти з прем'єром і дуже рідко - з міністром закордонних справ, а контакти їх на вищому рівні обмежувалися заступником міністра.

У встановленні контактів з керівництвом виконавчої влади можуть відігравати значну роль уряд і МЗС власної країни дипломата. Це може бути зроблено у вигляді будь-яких пропозицій уряду країни: шляхом звернення президента, прем'єра, міністра закордонних справ з найрізноманітніших проблем двосторонніх відносин, спілкування на міжнародних конференціях, в ООН, інших міжнародних організаціях. Відвідування посла з листом від керівника країни перебування дає йому можливість зустрічі з лідерами країни перебування і обговорення дипломатичних питань на найвищому рівні, такого роду звернення можуть бути письмовими та усними. Посол повинен використовувати передачу таких послань, щоб зацікавити прем'єра (міністра) дозволом двосторонніх проблем, побудувати зустріч в дусі діалогу, уникаючи по можливості конфронтації. Треба пам'ятати, що при перших зустрічах зазвичай не слід ставити завдання переконати прем'єра, «переспорити його», досить лише в доброзичливому дусі викласти свою точку зору, намітити контури вирішення тих чи інших проблем, щоб до цього питання повернутися пізніше.

У керівників держави, прем'єрів, міністрів немає обов'язку приймати іноземних дипломатів. Для цього існує міністерство закордонних справ. Тому треба використовувати кожен можливість зустрічі з керівниками держави на різних прийомах, конгресах, з'їздах партій, великих виставках. Щоб ваше відвідування прийомів було результативним, перш за все слід триматися основних правил ввічливості: завжди бути готовими до будь-якої зустрічі на такому прийомі, бажано намітити для себе список осіб, з якими було б корисно зустрітися, теми розмови і подумати, які теми можуть бути запропоновані вам учасниками прийому. Корисно при цьому мати в запасі кілька новин, люб'язностей, жартів, якихось дрібних, але цікавих питань, які можуть зацікавити співрозмовника. Іноді навіть скороминущу зустріч можна використовувати для того, щоб попросити прийняти вас для обговорення серйозної проблеми.

Після зустрічі з вищим керівництвом країни, міністром на вас можуть накинутися журналісти і у вас може з'явитися спокуса докладно розповісти про відбулося розмові. Якщо ви заздалегідь знали предмет розмови, то завчасно вирішите, чи будете ви давати інтерв'ю або обмежитесь двома-трьома словами, а може бути, погодите це з вашим співрозмовником. В інших випадках - утримайтеся від занадто докладного переказу розмови. По-перше, слід подумати, чи етично буде переказувати пресі висловлювання прем'єра, адже ви у нього не питали на це згоди; по-друге, першим, кого ви повинні інформувати про бесіду, має бути ваш уряд: воно не повинно дізнаватися про бесіду з засобів масової інформації. Якщо з'явиться необхідність довести висловлювання вашого співрозмовника до відома громадськості, ви можете зробити це самі в загальних виразах («зустріч була корисна», «прем'єр зустрів наші пропозиції з інтересом») або через прес-секретаря при його зустрічі з журналістами у вигляді відповідей на їх питання. Відповідей на найбільш настирливі запитання журналістів: «Що сказав прем'єр?» - можна

ухилитися, сказавши, наприклад: «Я зрозумів, що прем'єр додатково розгляне ситуацію, що склалася».

В останні роки в контактах на вищому рівні відбулися серйозні зміни, і все частіше керівники держав при нормальних або хороших відносинах вдаються до так званої «гарячої лінії» (між США і СРСР вона була організована в ході Карибської кризи, коли швидко розвивається подія, мало не призвели до війни, показали необхідність негайного використання оперативного зв'язку). Наявність прямого зв'язку між урядами стало свого роду еталоном у визначенні статусу великої держави. Прямий зв'язок з Москвою слідом за Вашингтоном встановили Париж і Лондон. Заглядаючи вперед, ми можемо припустити, зауважує посол І.Г. Усачов, що наявність прямого зв'язку між столицями, мабуть, стане відмінною ознакою постійних членів Ради Безпеки ООН.

Зустрічі в міністерстві закордонних справ. Це найбільш важливий вид контактів. У них бере участь значна частина дипломатів посольства, в тому числі іноді і молодші дипломати, які зазвичай супроводжують своїх старших колег, записують зустріч і потім готують запис бесіди. У деяких країнах існує практика, коли дипломатам рекомендують все зустрічі з співробітниками МЗС проводити в супроводі своїх дипломатів.

Міністерства різних країн істотно відрізняються по структурі, тому дипломатам слід добре знати особливості, структуру міністерства, особовий склад департаментів і навіть точна назва посади міністра.

Число дипломатів в міністерствах залежить перш за все від величини країни, від того, з якою кількістю країн держава підтримує відносини і, нарешті, від того, займається міжнародними питаннями тільки МЗС або й інші міністерства і установи. Воно може коливатися від декількох десятків до сотень і навіть тисяч чоловік. В одних країнах МЗС грає серйозну практичну роль координатора всієї зовнішньої політики держави, в інших галузеві міністерства цілком зосереджують зовнішньоекономічні і культурні зв'язки в своїх руках, і МЗС охоче поступається їм цю роль. В значній мірі це залежить і від традицій країни, і від особистості міністра.

6. Контакти з парламентарями.

Важливою ділянкою роботи посольства є контакти з депутатами парламенту. Парламенти мають право законодавчої ініціативи, зокрема з питань зовнішньої політики, вони затверджують бюджети країн, в тому числі витрати на міністерство закордонних справ; парламентарі ряду країн, наприклад Англії, мають право на питання прем'єр-міністру і міністру закордонних справ з проблем зовнішньої політики, право на створення комітетів з питань зовнішньої політики і запрошення на їх засідання членів уряду і керівників Форін офіс.

Посольству, по-перше, важливо знати з перших рук, які нові закони готуються на кухні парламенту і який вплив вони матимуть на економіку даної країни і на відносини з нашою країною.

По-друге, парламенти ряду країн мають можливості (більші чи менші) контролю за зовнішньою політикою країни шляхом запитань і дебатів, запитів в

комітетах документів, іноді призначення послів. За цими діями парламентаріїв зазвичай стоять ті чи інші кола країни.

По-третє, дії парламентських груп (комітетів), що займаються двосторонніми відносинами, могли сприяти їхньому розвитку або, навпаки, загальмувати його, а втручання цих парламентських структур у вирішення ряду проблем могло бути істотним.

По-четверте, деякі члени парламенту в ряді країн займали в минулому видатні державні пости (в англійському парламенті у свій час засідав п'ять колишніх прем'єрів і кілька міністрів).

Нарешті, в парламентах зазвичай широко представлені керівники політичних партій, ділові кола, пов'язані з банками і великим бізнесом, і представники засобів масової інформації.

Крім сказаного, треба мати на увазі особливості палат парламенту. Так, палата лордів сама по собі великий ролі в Життя країни не грає, але окремі члени її дуже впливові і добре поінформовані (по своїм старим зв'язкам) і контакти з ними дуже корисні. Значення конгресу США в життя країни і в зовнішній політиці держави дуже велике, особливо якщо опозиційна партія має там більшість. Так, договір не може бути ратифікований до тих пір, поки сенат не висловить на це своєї згоди.

Члени парламенту - дуже поінформовані люди. У деяких країнах вони мають право через комітети витребувати кореспонденцію, паперу, документи, проводити розслідування, а в ряді країн - і поширювати серед депутатів документи як неофіційно, так і в установленому регламентом палат порядку, що може бути важливим і для посольства.

Не менш корисно для дипломата бути добре знайомим з статусом парламенту своєї країни, знати права і обов'язки парламентарія, порядок законодавчої та контрольної діяльності.

З чого починаються контакти з парламентаріями?

Посол після приїзду наносить візит ввічливості спікерам обох палат парламенту, а також, можливо, керівникам комітетів у закордонних справах. Це не просто протокольні візити. В ході візитів можуть бути поставлені і робочі питання взаємовідносин двох парламентів, тому до них слід ретельно підготуватися, вивчити документи, що стосуються попередніх обмінів візитами, питань, які раніше вирішувалися двома парламентами (дипломатам більш низького рангу слід також нанести візити тим парламентарям, з якими у ваших попередників були хороші, систематичні контакти). Спікери можуть познайомити вас з іншими членами парламенту, з керівниками зовнішньополітичних комітетів, охарактеризувати їх, порадити, як краще організувати ознайомлення членів парламенту з матеріалами посольства.

Крім того, корисно направляти листи керівникам зовнішньополітичних комітетів (в деяких країнах їх кілька: загальнопарламентського комітет і комітети з питань зовнішньої політики окремих партій), запрошення взяти участь в одній з дискусій, організованих в посольстві, або пропозицію виступити в комітеті по узгодженій з ним темі та відповісти на питання. Можна використовувати цю зустріч і для встановлення контактів з тими парламентаріями, з якими ви не були раніше знайомі, домовитися про зустрічі в посольстві, обмінятися візитними

картками. Так ваші контакти розширяться, правда, за однієї умови: якщо ваш виступ буде цікавим і ваші відповіді задовольнять парламентаріїв. Іноді конференційну дипломатію, характерну для сучасних міжнародних відносин, називають «парламентською дипломатією». Парламентська діяльність на кшталт дипломатії, вона допомагає вирішенню складних питань, часто у вигляді компромісів, з парламентаріями легше встановлювати контакти, вести бесіду і переговори.

Треба мати на увазі, що між МЗС і членами парламенту не завжди існують дружні відносини. окремі парламенти приділяють особливу увагу тим чи іншим зовнішньополітичним питанням, часто відстоюючи точку зору, протилежну точку зору адміністрації або уряду.

Дипломатам корисно відвідувати деякі засідання парламенту. Це дає можливість зустріти в кулуарах цікавих парламентаріїв і встановити з ними корисні контакти. Парламентарії, особливо ті з них, хто проявляє інтерес до зовнішньої політики, зазвичай охоче йдуть на такі знайомства.

Вийжджаючи в інші міста і райони країни, нанесіть візит члену парламенту від цього округу (якщо він буде в цей час там), заздалегідь поставьте його до відома про своє бажання відвідати його і попросіть про зустріч. Якщо вам вдасться встановити корисні контакти з такими парламентаріями, не забудьте включити їх до списку запрошених на прийом до посольства. І звичайно, постарайтеся зустрітися з ними на прийомі. І ще одна порада. обов'язково слід вести досьє на тих парламентаріїв, з якими у вас є контакт, а також на найбільш видних членів парламенту, їх виступів з питань зовнішньої політики і двосторонніх відносин. Це дуже стане в нагоді при розмовах з ними і при складанні різного роду довідок.

Слід дуже уважно ставитися до візитів своїх парламентаріїв в країну вашого перебування. Перш за все потрібно добре познайомитися з членами делегації, з їх біографічними даними, інтересами і запитами, супроводжувати їх на всі зустрічі (це допоможе, до речі, розширити і ваші контакти).

7.Контакти з опозицією.

Контакти з опозицією, звичайно легальної, ніколи не викликали ніяких питань і тим більше засудження.

Віденська конвенція прямо передбачає «з'ясування усіма законними засобами умов і подій в державі перебування і повідомлення про них уряду акредитуючої держави».

А як можна з'ясувати ці відомості, що не зустрічаючись з лідерами, членами всіх законних діючих партій? «Дипломатичний довідник» вказує, що глава представництва зобов'язує дипломатів «коментувати погляди третє партій в країні», тобто стежити за всіма партіями і давати про них інформацію. У справді демократичних країнах такий порядок, як уже вказувалося, існує в дипломатії протягом декількох століть. Питання про можливість і неможливість контакту з легальної опозицією практично не виникає. Може йтися лише про деякі порушення, встановлених практикою дипломатичного права. з метою з'ясування намірів країни перебування посольство може встановлювати відносини з усіма суб'єктами держави, які прямо або побічно мають відношення до зовнішньої

політики і двостороннім відносинам. Важливо при цьому впевнитися, що інша (опозиційна) партія в області зовнішньої політики буде вести себе відповідно.

Мабуть, для контактів з опозиційними партіями важливо дотримуватися основного правила, сформульованого Е. Сатоу: «Дипломатичний представник повинен дуже ретельно утримуватися від будь-якого втручання у внутрішні справи держави, в якому він акредитований» 2. Панамериканська конвенція від 20 лютого 1928 р підписана в Гавані, встановлює: «Іноземні дипломатичні представники не можуть брати участь у внутрішній або зовнішній політиці держави, в якому вони акредитовані ». Іншими словами, вислуховувати, але не втручатися, робити висновки, але не діяти самому. Це правило, правда, часто порушується, але частіше не дипломатами, а політиками, особливо під час національних виборів.

З інших важливих особливостей зв'язків з опозицією треба зупинитися на наступних:

1. дозування цих контактів. При всій важливості зв'язків з опозицією посольство завжди повинно мати на увазі, що головним його завданням є контакти з урядовими колами. Перекіс в контактах в сторону опозиції може бути неправильно витлумачений урядами. Останні особливо чутливо тносять до таких зв'язків напередодні і в період загальних парламентських виборів.

2. Слід мати на увазі заангажованість опозиції. Вона завжди критично налаштована щодо прогалів в діяльності уряду і його недоліків, навіть схильна перебільшувати їх, і якщо повірити даними опозиції, то ви можете неправильно інформувати свій уряд.

3. У бесідах з вами представники опозиції, природно, постараються переконати вас в справедливості їх точки зору і навіть спробують домогтися схвалення їх поглядів. Ось цього слід уникати. Не можна вставати на точку зору опозиції і тим самим прямо чи побічно засуджувати уряд. (Мабуть, тільки в одному випадку можна це зробити: коли зовнішньополітичні погляди вашого уряду рішуче відрізняються від позицій уряду країни перебування, а й в цьому випадку ви повинні спокійно викласти точку зору вашого уряду.)

4. Не передавати опозиції довірчу інформацію (якщо у вас не було прямого доручення уряду на цей рахунок), не повідомляти даних конфіденційного порядку, отриманих в країні перебування, і не розкривати цих джерел. Через незнання, непорозуміння представники опозиції, часто не досвідчені в службовій діяльності та діловому етикеті, можуть передати вашу інформацію в інші руки, розголосити її або передати в ЗМІ.

5. Дотримуватися особливої обережності в контактах з опозицією в період виборчих кампаній. Опозиція, звичайно, розраховує на перемогу і іноді звертається за сприянням до посольств.

6. При встановленні контактів з опозиційною партією слід особливу увагу звернути на тіньовий кабінет партії, її міністрів, насамперед закордонних справ, економіки та торгівлі, оборони.

7. Не слід нехтувати зв'язками з невеликими за чисельністю опозиційними партіями, які навряд чи прийдуть до влади. По-перше, в разі, якщо жодна з основних партій не набере більшості голосів, вони можуть брати участь в урядовій коаліції і грати більш важливу роль. Крім того, вони часто відображають погляди

впливових кіл країни. Розуміючи, що найближчим часом не зможуть самі сформувати уряд, вони часто більш реалістично (як би з боку) оцінюють обстановку і краще знають закулісну політику партій. Деякі з них більш охоче йдуть на контакти з іноземними посольствами.

8. Якщо опозиційна партія програє вибори - це не значить, що з нею треба згортати контакти до наступних виборів. З її представниками треба так само регулярно зустрічатися, як і раніше.

9. Говорячи про контакти з невеликими партіями, слід мати на увазі, що посольство не повинно мати на меті встановити контакти з усіма партіями. Деякі з них скомпрометували себе вкрай націоналістичними поглядами (близькими до фашизму, хоча вони і легальні), підозрюються в терорі. У всякому разі, рішення про те, чи підтримувати з ними контакти, повинен прийняти посол.

Є і ще одне питання - про зв'язки з представниками націоналістичних організацій, державами, які не визнаними всім світовою спільнотою або його більшістю, скажімо Тайванем, Абхазією * Карабахом, ІРА, або його політичною організацією. По лінії дипломатичної, щоб це не було їх визнанням, треба від зв'язку ухилитися.